

DOKTORENS BORD

DEN LEVENDE PAPYRUS

Ritual, kosmologi og immanent guddommelighed blandt sihanaka i Madagaskar

ANDERS NORGE

Månen er tiltagende, kalenderen viser november, og året er lige. En tirsdag falder gunstigt mellem tabudage i den anororianske 12-dagescyklus. Tidens hjul glider i hak, som det kun gør hvert andet år. Det er tid til feraombyritualet. Under månelyst bevæger hundredvis af mænd og drenge sig ud i det vestlige vildnis og rydder et skovområde med macheter og krigerisk gejst. Da morgenen gryr, fejer de hjemad mod Anororo som en triumferende hær med tornede træer på skuldrene. Ved den royale helligdom modtages de af dansende kvinder, eksalterede åndemanere og en kaskade af trommer og vekselsang. Den gamle helligdom rives ned og genopbygges med de hjembragte træer. Således fornyes helligdommens *hasina* – den iboende, guddommelige kraft, som herskeren Ndrianampanjaka plantede for 200 år siden.

Min afhandling *The Living Papyrus* er et studie i historisk religionsantropologi blandt sihanakafolket i Madagaskars nordøstlige indland, baseret på seks feltarbejder mellem 2015 og 2022 samt arkivforskning på bl.a. SOAS i London. Over en halv million sihanakanere lever i dag af risdyrkning, fiskeri og dyrehold omkring Alaotrasøens vidtstrakte vådområder. Her følger hverdagslivets rytmer kalendere med rødder i sanskrittraditioner, og ritualer regulerer alt fra landbrug og helbredelse til politisk autoritet. Centralt i regionen ligger Anororo, hjemsted for nogle af Madagaskars største frugtbarhedsritualer og mest imponerende grave arrangeret i en omfattende nekropolis. Trods deres rituelle tyngde og historiske betydning har sihanaka stort set ikke sat spor i den antropologiske forskning.

At træde ind i et så uudforsket felt var for mig både et privilegium og en prøvelse. Uden tidligere studier at støtte mig til fremstod vældet af riter, mytologiske væsner og lokale begreber i begyndelsen som en labyrint. Gennem mine årlige feltarbejder, der spændte fra få uger til knap fem måneder, lærte jeg med tiden at orientere mig, hjulpet på vej af tålmodige ældste, indsigtsfulde åndemanere, min generøse værtsfamilie og min uundværlige assistent Fara.

Langsomt, men sikkert begyndte en rød tråd at træde frem: Hasina dukkede op igen og igen som et organiserende princip, der bandt fænomenerne sammen. Da Alan Stratherns *Unearthly Powers* (2019) og Marshall Sahlins' *The New Science of the Enchanted Universe* (2022) udkom undervejs, gav deres begreb om *immanentisme* (guddommelighed som iboende i kosmos) mig et analytisk modstykke til det emiske hasina. Sammen spandt de en emisk-etisk ariadnetråd, som gjorde det muligt at finde vej gennem kompleksiteten uden at forfladige den sihanakanske verden.

Gennem små og store ritualer erfarede jeg, hvordan hasina både tænkes og håndteres som en usynlig substans. Jeg oplevede, hvordan kraftfulde ting fra fremmede eller vilde egne – antikke mønter, perlekæder og især marskplanter som den 'levende papyrus' – indsamles og anvendes rituelt for at akkumulere kraft. Den indsamlede hasina præserves derpå omhyggeligt i beholdere såsom vandskåle, zebuhorn, krokodilletænder, sivkurve og helligdommes indelukker, hvor den holdes ubesmittet gennem et væld af tabuer. Slutteligt overføres hasina gennem ritualer, hvor vand fungerer som centralt medium i overførsel af kraften til mennesker. Sådanne praksisser viste mig, at selvom hasina er usynlig og grundlæggende uerkendelig qua sin guddommelighed, kan den alligevel håndteres socialt som substans gennem indsamling, præserving og overførsel.

Fornyelse af Anororos helligdom og den immanente hasina. Foto: Forfatteren.

The Living Papyrus bidrager til tre markante videnshuller i antropologien. For det første tilbyder den et tiltrængt grundstudie af sihanakansk kultur og samfund – fra hverdagsliv og ritualpraksisser til en kulturhistorie, der strækker sig dybt ned i Madagaskars fortid. For det andet bidrager afhandlingen til at nuancere den isolerede position, som Madagaskar ofte får i forskningen. Ved systematisk at trække forbindelseslinjer til den bredere austronesiske verden – fra de protomalagassiske søfarere, der i 600-tallet stævnede ud fra Borneo, til nutidige paralleller i ritualer, begreber, kosmologi og symbolik i Indonesien og Polyne-sien – viser afhandlingen, hvordan sihanakakosmologien kan forstås som del af et langt større kulturhistorisk felt. For det tredje bidrager afhandlingen til den nyere teori om immanentisme med det første monografiske studie af en imma-nentistisk kosmologi. Hvor Strathern især analyserer religiøse overgangsfaser, og Sahlins betoner animistiske og personcentrerede former for immanentisme, undersøger min afhandling den variant, hvor kosmisk kraft gøres substantiel i malagassisk *hasina* og med klare paralleller til Indonesiens *semangat* og Poly-nesiens *mana*. Afhandlingen søger dermed at udvide den immanentistiske palet og synliggøre, hvordan immanens kan krystallisere sig i kræfter, genstande og landskaber på tværs af den austronesiske verden.

Samlet set viser afhandlingen, hvordan guddommelighed er en immanent, uerkendelig, men håndterbar kraft, der virker gennem materialitet og ritualer – ikke som transcendentalistisk frelse i en anden verden, men som verdens ved-varende fornyelse. I dette perspektiv fremstår sihanaka ikke blot som endnu en sommerfugl i etnografiens samling, men som en nøgle til at forstå immanentis-mens bredere verdensanskuelser.

Note

Forsvar 9. maj 2025. Institutionen för Globala Studier, Göteborgs Universitet. Original titel: *The Living Papyrus. Ritual, Cosmology and Immanent Divinity among the Sihanaka of Madagascar*.

Litteratur

Sahlins, Marshall. 2022. *The New Science of the Enchanted Universe: An Anthropology of Most of Humanity*. Princeton University Press.

Strathern, Alan. 2019. *Unearthly Powers: Religious and Political Change in World History*. Cambridge University Press.

